

<https://doi.org/10.22364/lviz.115.09>

SABIEDRĪBAS UN VĒSTURES SASKARSMES
JAUTĀJUMI LU KONFERENCĒ: DISKURSĪVAS
PIEZĪMES

Kaspars Zellis

Dr. hist., vadošais pētnieks, Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts

2022. gada 3. un 4. martā norisa Latvijas Universitātes 80. starptautiskās zinātniskās konferences sekcija “Sabiedrība Latvijas teritorijā: saskarsmes un procesi vēsturē”. Tā kā man šajās dienās bija jāpiedalās citās konferences sekcijās, savus vērojumus balstīju uz konferences videoierakstiem, kas pieejami LU Latvijas vēstures institūta (LVI) Facebook lapā.¹ Es pilnībā apzinos, ka neorientējos visā plašajā piedāvāto referātu tēmu un to izvirzīto jautājumu lokā, kā arī to, ka mani recenzijā uzdotie jautājumi, visticamāk, būtu guvuši profesionālas atbildes konferences ietvaros.

Sākumā mēģināju izprast, izejot no kādas perspektīvas rakstīt recenziju par notikušo pasākumu. Parasti virzienu norāda jau pats konferences nosaukums, kurā tiek definētas tēmas un problēmas, kas tajā tiks apspriestas. Noklausoties konferences referātus, sapratu, ka sociālā faktora izcelšana nosaukumā ir bijusi visai nosacīta. Pērn februārī LU 79. konferences ietvaros LVI piedāvāja savu sekciju “Indivīds un vara Baltijas kultūrtelpā”, savukārt oktobrī Valsts pētījumu programmas ietvaros rīkoja konferenci “Indivīds, sabiedrība un vara Baltijas reģiona vēstures lūzuma punktā”. Konferenču nosaukuma ģenēze varētu liecināt par savdabīgu pāreju no personību lomas izvērtējuma

¹ Konferences “Sabiedrība Latvijas teritorijā: saskarsmes un procesi vēsturē”, 03.03.2022. ieraksts, pieejams: <https://www.facebook.com/latvijasvesturesinstituts/videos/742610613387074> (skatīts 09.04.2022.). Konferences “Sabiedrība Latvijas teritorijā: saskarsmes un procesi vēsturē”, 04.03.2022. ieraksts, pieejams: <https://www.facebook.com/latvijasvesturesinstituts/videos/3116807555265184> (skatīts 10.04.2022.).

vēsturē uz sociālo jautājumu iztīrāšanu, tomēr pašas konferences saturs par to neliecina, jo apkopo daudz dažādu ieviržu referātus. Tas liek domāt, ka tēma vairāk izvēlēta kā savdabīgs “jumts”, zem kura iespējams iespraukties referātiem ar ļoti dažādu tematiku, bet tēma ir atsvaidzināta, izmantojot jau iepriekšējos paraugus. Problēmskatījums uz konferenci, manuprāt, vienkārši nav iespējams, jo tā nav konceptualizēta.

Pieņēmums, ka konferencei jāreprezentē vēstures nozare universitātē, ļautu raudzīties uz to no šāda skatu punkta. Diemžēl arī šāds skatījums optimistisku ainu nevieš. Spriežot tikai pēc vispārējiem kvantitatīvajiem rādītājiem, redzam, ka no sešpadsmit konferencē nolasītajiem ziņojumiem divpadsmit bija LU LVI darbinieku veikums, ar vienu referātu pārstāvēts bija Latvijas Okupācijas muzejs, Turaidas muzejrezervāts, Latvijas Nacionālā bibliotēka un viens “neatkarīgs” pētnieks. Respektīvi, rezultāti liecina, ka konferences smagums gūlies uz LVI pētnieku pleciem, savukārt četri atlikušie referāti ļāvuši nedaudz pavērt logu uz to, kas notiek un tiek pētīts ārpus institūta sienām. Konference nebūt nav uzskatāma par LU vēstures nozares vizītkarti, jo to nepārstāvēja neviens vēsturnieks no Vēstures un filozofijas fakultātes, kā arī citām augstskolas struktūrām, kurās strādā vēsturnieki.

Mans ierosinājums būtu nākotnē tomēr pārdomāt, vai ir racionāli (gan organizatoriski, gan tematiski) veidot vienu institūta sekciju LU gadskārtējās konferencēs, vai arī labāk domāt par savu pētniecisko virzienu un pētniecisko grupu darba izcelšanu atsevišķās tematiskās sekcijās. Ja mērķis ir bijis izcelt LVI daudzveidību, tad man rodas jautājums: kādēļ šajā konferences sekcijā bija pārstāvēti tik maz arheologu, kuri vienmēr ir bijuši īpaša iestādes vizītkarte? No sešpadsmit nolasītajiem referātiem vien divi bija saistīti ar arheoloģiju, no kuriem tikai vienu lasīja LVI darbinieks. Jāatzīmē, ka šī paša gada 18. februārī tika rīkota arī LU konferences arheoloģijas sekcija, kurā piedalījās arī LVI darbinieki. Bet tas savukārt liek jautāt: kāpēc daži arheologi nokļuva šajā konferences sekcijā?

Līdz ar to rodas jautājums – kāpēc šāda konference bija jāorganizē? Vai tā ir vienkārša universitātes tradīcijas ievērošana, vai tās rīkošanu vadījuši arī citi mērķi, ko organizatori nav paskaidrojuši? Konferences tēžu anotācijā teikts, ka tajās esot atspoguļots jau minēto institūciju darbinieku “ieguldījums aktuālu vēstures jautājumu iz-

pētē”.² Kas noteicis šīs aktualitātes, kas tās par aktualitātēm – to atliek tikai minēt. Tomēr pēc konferences referātiem, šķiet, var pateikt, kas nav aktualitātes – Livonijas laikmets, varas un sabiedrības jautājumi jaunajos laikos, 20. gadsimta pirmās puses vēsture, tāpat arī Otrais pasaules karš pazudis nebūtībā, nerunājot jau par vēstures filozofijas, teorijas un historiogrāfijas izpētes jautājumiem.

Konferences ievadvārdos LVI direktors Gvido Straube izvirzīja vienu aktualitāti – karu Ukrainā, kas, saprotams, bija klātesošs ne vienā vien universitātes konferences sekcijā un referātos, tomēr zinātnisko aktualitāšu definēšana tika atstāta uz pašu referentu pleciem. Savā uzrunā Straube atzīmēja, ka, iespējams, notiekošais Ukrainā ļaus sabiedrībai izprast vēstures nozīmi, tās lomu kritiskās domāšanas attīstībā un pilsoniskās sabiedrības veidošanā, izsakot arī optimistisku viedokli, ka par to vairākkārt esot runājis arī Valsts prezidents. Šo domu mēs varētu attīstīt arī tālāk, bet tajā nav nekā jauna. Runas par vēstures zinātnes nepietiekamo finansējumu un tās nenovērtēšanu ir teiktas gadiem, un vienmēr mūsu prezidenti ir izteikušies atzinīgi par vēstures nozīmi un tās pētniecības uzlabošanas nepieciešamību. Vai tas ir kaut ko mainījis? Viennozīmīgi – jā! Nozare ir stīgusi vēl dziļākā krīzē.

Sabiedrība mūsdienās, ja sekojam franču vēsturnieka Fransuā Artoga (*Hartog*) teorijai par vēsturiskajiem režīmiem, zināšanas par pagātņi izmanto, tikai lai palielinātu, attaisnotu vai pamatotu šī brīža sociālās un politiskās aktualitātes.³ Respektīvi, vēsturnieks ir vajadzīgs tikai kā ugunsdzēsējs, lai reaģētu uz notikušo. Tajā pašā laikā, runājot līdzībās, šim ugunsdzēsējam sabiedrība nav iedevusi šļūteni un bieži nav ierīkojusi arī hidrantus ar ūdens padevi. Vēstures politika visbiežāk ir izpaudusies ar fragmentāru ūdens pieslēgšanu dažiem *pažārnikiem*, tas arī viss. Konference ir sava veida atspulgs tam, kas notiek LVI un nozarē jau gadiem, par ko publiski runājis arī institūta direktors Straube.⁴ Faktiski zinātnes politikai nav vajadzīgi ne fundamentāli

² Pīgozne, Ieva (sast.) (2022). *LU 80. starptautiskās konferences sekcijas Sabiedrība Latvijas teritorijā: saskārsmes un procesi vēsturē: tēzes, 2022. gada 3. un 4. marts*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2. lpp. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/57007> (skatīts 10.04.2022.).

³ Hartog, François (2015). *Regimes of Historicity: Presentism and Experiences of Time*. NY: Columbia University Press.

⁴ Radovics, Viesturs (2021). Trūkums Latvijas vēstures institūtā: “Izdzīvot mēs īsti nevaram, bet nomirt arī negribam”. *Delfi*, 23. decembris. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/national/politics/trukums-latvijas-vestures-instituta-izdzivot-mes-isti-nevaram-bet-nomirt-ari-negribam.d?id=53895623> (skatīts 11.04.2022.).

pētījumi vēstures nozarē, ne arī šo zināšanu izplatīšana latviešu valodā. Vēsture Latvijā eksistē, tikai pateicoties izcilības projektiem, kuru mērķi ir citi, un dažu vēsturnieku entuziasmam, kas ar katru gadu kļūst mazāks. Prezidentu un amatpersonu citēšana neko šajā ziņā nemainīs, ja vien par to uzstājīgi neatgādinās arī paši nozares pārstāvji.

Atgriežoties pie konferences, secinām, ka pirmās dienas referāti bija veltīti laika periodam līdz 20. gadsimtam, savukārt noslēdzošie seši – norisēm Latvijā 20. gadsimta vidū un otrajā pusē. Konferenci aizsāka divi arheoloģijai veltīti lasījumi. Ieva Ose referēja par importa akmensmasas keramiku Latvijā 13.–16. gadsimtā, parādot Rīgas un arī visas Livonijas ciešo saistību ar Rietumeiropas materiālo kultūru, savukārt Egils Jemeljanovs ziņoja par Turaidas Baznīckalna arheoloģiskās izpētes jautājumiem. Tatjanas Bogdanovičas ziņojums bija veltīts 17. gadsimta Dinaburgas jezuītu rezidences arhīva studijām. Pētnieces uzmanības centrā bija jautājums, kā šajos dokumentos atspoguļoti latviešu zemnieki. Saprotams, ka jezuītus interesēja latviešu ticības jautājums, ko referente nosaukusi par “divticību” – kristietības un pagānisma kultu praksi. Vai reliģiskais sinkrētisms, ar kuru tiek raksturota vietējo iedzīvotāju ticība jau kopš Livonijas laikiem, nav precīzāks un pilnīgāks apskatāmās problēmas raksturojums?

Gvido Straubes ziņojums bija veltīts 17.–18. gs. latviešu zemnieku mobilitātei, ko referents apskatīja gan kā stihiskās bēgšanas, gan muižnieku plānotas pārvietošanas rezultātu, kas ietekmēja arī amatu attīstību noteiktos reģionos. Mobilitāte, manuprāt, nav isti atbilstošs jēdziens notiekošā aprakstīšanai. Īpaši, ja uzmanības centrā ir sociāli jautājumi – šajā kontekstā mobilitāte nozīmē ko vairāk par vienkāršu pārvietošanos, drīzāk – sociālā stāvokļa maiņu. Referātā skartie jautājumi vairāk liek domāt par stihisku vai plānotu iekšējo migrāciju.

Jānis Stepiņš savā referātā aplūkoja Rīgā dzīvojušā britu tirgotāja Tomasa Veila (*Wale*) kontaktus un partnerus, labi ilustrējot Lielbritānijas lomas pieaugumu Rīgas tirdzniecībā. Anete Karlsona ziņoja par Vidzemes sieviešu apģērba jautājumiem 18. un 19. gs. mijā, pakļaujot kritikai Johana Kristofa Broces zīmējumos atrodamās liecības, salīdzinot tās gan ar tā laika preses materiāliem, gan etnogrāfu vākumu. Attiecīgajā periodā ierasto melno brunču un dzeltenu priekšautu nē-

sāšanu referente sasaistīja ar reģionā notiekošajiem reliģiskajiem, sociālajiem un saimnieciskajiem procesiem. Ieva Pigozne referēja par to, kā fotogrāfijas var kalpot par avotu apģērba vēstures pētniecībā. Balstoties uz fotogrāfijām no Krustpils pagasta, tapušām Krievijas etnogrāfiskās izstādes vajadzībām 1867. gadā, referente analizēja tā laika apģērba kultūras iezīmes.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas pētnieku Mārtiņa Mintaura un Paula Daijas referāts bija veltīts Konrāda Šulca “Kurzemes stāstu grāmatas” (1832) analīzei. Kā atzīmēja referenti, šis darbs ir pirmais latviešu valodā sarakstītais teksts par vēsturi, ko pasūtīja Kurzemes Tautskolu komisija. Referātā atklājās gan apgaismības laikmeta vēsmu, gan kurzemnieku partikulārisma un impēriskā patriotisma iespaids uz šo darbu, parādot arī vēstures zināšanu nepieciešamību tā laika Kurzemes zemniecības attīstībā. Anita Čerpinska savā ziņojumā pievērsās līdz šim historiogrāfijā maz skartai tēmai – rekrūšiem un viņu ģimenes locekļiem. Referente analizēja galvenās avotu grupas, kuras spētu vairāk atklāt šīs sociālās grupas stāvokli. Jācer, ka referāts pāraugs nozīmīgākā pētījumā, kas spētu labāk saprast gan šīs trauslās sociālās grupas stāvokli, gan arī sabiedrības un varas attiecības 18.–19. gadsimtā.

Pirmās dienas ziņojumus noslēdza Ilzes Boldānes-Zeļenkovas referāts par Rīgas 700 gadu svinībās izrādītā “cilvēku zoodārza” (*Human Zoo, Völkerschau*) dahomiešu amazoņu priekšnesumu norisi un tās atspoguļojumu presē. Referente atzīmēja, ka vācu, krievu un latviešu valodā iznākošie laikraksti dažādi atspoguļoja šo notikumu. Pirmie to raksturoja kā jautru svētku sastāvdaļu, bet krievu un latviešu prese to vērtēja atturīgi. Autore to skaidro ar kopējo attieksmi pret svētku rīkotājiem – vietējiem vāciešiem. Tomēr vai atšķirīgo attieksmi nenoteica pašu latviešu visai koloniālās krāsās iezīmētā pagātne? Vai šai attieksmei nav meklējami dziļāki iemesli par vienkāršu nacionālo nepatiku pret vācisko? Es ļoti ceru, ka referāta autore, pētot šo tēmu postdoktorantūras projekta ietvaros, sniegs atbildes gan uz šiem, gan citiem jautājumiem.

Konferences otrā diena aizsākās ar Dainas Bleieres ziņojumu par vietējās un reģionālās preses skatījumu uz Latvijas okupācijas norisēm 1940. gada jūnijā–augustā. Autore vispārīgi analizēja šīs preses stāvokli okupācijas brīdī, kā arī ieskicēja galvenās pārmaiņas, kas notika provinces presē šajā laikā – respektīvi, līdz Latvijas aneksijai. Referātā

tika analizētas galvenās šajos izdevumos skartās tēmas, kā arī aplūkoti jaunās varas pasākumi, pretestības gadījumi un sabiedrības ilūzijas. Latvijas preses transformācijas process 1940.–1941. gadā ir visumā maz aprakstīts historiogrāfijā, tādēļ Dainas Bleieres skatītā tēma ir novatoriska un nepieciešama ne tikai preses vēstures, bet arī politiskās un sociālās vēstures attīstībā.

Latvijas Okupācijas muzeja pētniece Lelde Neimane, balstoties uz muzeja krājumā esošajām videoliecībām, analizēja informācijas un dezinformācijas nozīmi 1941. gada 14. jūnija deportēto dzīvē līdz viņu atbrīvošanai no nometinājuma, detalizētāk izvēršot astoņas tēmas, kas parādās izsūtīto stāstos. Piemēram, Vācijas–PSRS kara sākums un beigas, ziņas par arestētajiem vīriešiem, saziņa ar radiem Latvijā, Staļina nāve u. c. Jāsaka, ka referātā, kas nenoliedzami bija interesants, es tomēr neatradu atbildi par to, kā informācija un dezinformācija (un ko vispār šajā gadījumā var tā dēvēt?) ietekmēja noteiktus rīcības modeļus. Esmu arī skeptisks attiecībā uz to, ka intervijas – kā aposterioras konstrukcijas – varētu sniegt atbildes uz šiem jautājumiem. Tā kā autore savu ziņojumu prezentēja kā plašāka pētījuma daļu par attiecīgo tēmu, tad noteikti šie jautājumi ir tikuši vai tiks skarti. Deportāciju izpētes laukā atrast jaunas tēmas ir ļoti svarīgs un vajadzīgs izaicinājums historiogrāfijā, tādēļ šādu pētījumu veikšana ir noteikti augsti novērtējama.

Uldis Krēsliņš ziņoja par ārstējošā personāla līdzdalību psihiski slimo pacientu iznīcināšanas akcijās nacistu okupācijas laikā, aplūkojot Rīgas pilsētas psihiatriskās slimnīcas māsu un nodaļas vadītājas Emīlijas Intenbergas krimināllietu, ko ierosināja padomju drošības orgāni 1945. gadā. Autors sava referāta aktualitāti pamatoja ar publiskajos diskursos nonākušo jautājumu par latviešu, to skaitā arī latviešu ārstu, līdzdalību nacistu veiktajos noziegumos. Tajā pašā laikā referents ignorē dažādās atbildības stadijas – morālo un tiesisko, kā rezultātā referāts, kurā analizēta konkrētas personas vainas izmeklēšana padomju beztiesiskajā tiesvedībā, nevar sniegt atbildi ne uz vienu no šiem uzstādījumiem. Jāatzīst, ka visumā nepārdomāts ir autora apgalvojums, ka nomierinošās injekcijas pacientiem pirms viņu vešanas uz nošaušanu ārste esot veikusi pacientu interesēs. Šaubīgs ir arī autora pārmetums, ka personas lieta esot izmeklēta “nacistu noziegumu kontekstā”! Interesanti, protams, būtu zināt – kādu citu kontekstu referents ir saskatījis? Man šķiet, autoram, kurš mēģina analizēt šādus jautājumus, vajadzētu detalizētāk iepazīties, kā līdzīgas problēmas risina

citū valstu historiogrāfijā, īpaši ņemot vērā, ka literatūra par to ir visai bagātīga.⁵

Ineta Lipša savu referātu bija veltījusi padomju sieviešu (seksuālaļiem) kontaktiem ar ārzemniekiem 20. gs. 60. gados. Aprakstot situāciju šajā laikā, autore pievērsās gan prostitūcijas izplatīšanās cēloņiem, gan arī Valsts drošības komitejas (VDK), milicijas darbinieku un brīvprātīgo kārtības sargu īstenotajām administratīvās un sabiedriskās ietekmēšanas metodēm. Detalizētāk apskatīta tika arī šo sieviešu piespiedu sadarbība ar VDK.

Kristīnes Beķeres ziņojums bija veltīts trimdas latviešu politiskajai darbībai 20. gs. 70. un 80. gados, kad šo organizāciju retorikā nostiprinājās cilvēktiesību neievērošanas jautājums okupētajā Latvijā. Šī argumenta dominānce sākās ar Helsinku vienošanos 1975. gadā, ko trimdas organizācijām bija iespējams izmantot cīņai pret PSRS. Pēc referentes domām, šī retorika labi parāda trimdas pielāgošanās spējas, piedāvājot tādus argumentus, kas bija aktuāli tā laika mītnes zemju politikā, vienlaikus atklājot, cik ļoti starptautiskās politikas un konkrētu valstu politiskās attīstības vēsmas iespaidoja arī šo organizāciju darbību.

Konferences noslēgumā klausītājiem tika piedāvāts Aināra Lerha referāts “Sociālās atmiņas mobilizācijas instrumenti Krievijā un šo procesu ietekme Latvijā”. Pieteiktā referāta formulējums uzreiz rada jautājumu: kā instrumenti pārvēršas procesos? Referents mēģināja ilgi parādīt sociālās atmiņas un politiskās atmiņas neviennozīmību, atsaucoties uz dažādiem vārdā nenosauktiem “autoriem”. Šie jautājumi ir tiešām nozīmīga daļa no atmiņas pētniecības teorētiskā diskursa,⁶ tomēr ierasti mēs pieņemam kādu no piedāvātajiem teorētiskajiem diskursiem par instrumentu problēmas analīzei, tāpat arī atsaucamies uz konkrētiem autoriem vai konceptiem. Diemžēl referents savu auditoriju nepagodināja ar konkrētām atsaucēm. Tāpat nekļuva skaidrs, kas ir autora nosauktie “atmiņas mobilizācijas instrumenti”, kā tie darbojas un kā tie ietekmējuši procesus Latvijā. Kad referentam tika uzdots jautājums par pētījuma empīrisko bāzi, viņš plaši stāstīja par Maskavas

⁵ Sk., piem., Benedict, Susan, Shields, Linda (eds.) (2014). *Nurses and Midwives in Nazi Germany: The “Euthanasia Programs”*. NY: Routledge; Weindling, Paul Julian (2004). *Nazi Medicine and the Nuremberg Trials: From Medical War Crimes to Informed Consent*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, u. c.

⁶ Erll, Astrid (2005). *Kollektives Gedächtnis und Erinnerungskulturen: eine Einführung*. 2. Auflage. Weimar: J. B. Metzler; Tota, Anna Lisa, Hagen, Trever (eds.) (2015). *Routledge International Handbook of Memory Studies*. NY: Routledge.

namu Rīgā tā vietā, lai pievērstos datiem, kuriem būtu bijis jābūt izpētes pamatā. Diemžēl ļoti aktuālās tēmas izklāsts palika tirgus plača retorikas līmenī.

Noslēgumā gribētu atzīmēt divas svarīgas lietas. Pirmkārt, divas dienas, ko pavadīju, klausoties konferences ierakstu, sniedza būtisku izpratni par tēmām, ko pēta LVI kolēģi; absolūtais vairākums referātu bija ļoti augstā līmenī un raisa pamatotas cerības uz attiecīgu pētījumu parādīšanos. Otrkārt, tiešsaistē notiekošās konferences mums sniedza virkni priekšrocību gan to apmeklēšanas, gan piedalīšanās, gan arī ziņojumu klausīšanās laika plānojuma ziņā. Ierakstu pieejamība ir apsveicama, tomēr ieteiktu padomāt, vai šos ierakstus nevajadzētu rediģēt, izgriežot nevajadzīgos fragmentus, to skaitā arī garos pārtraukumus, kuru klātbūtne ierakstā nedaudz izbrīnīja.

ISSUES OF CONTACTS BETWEEN SOCIETY AND HISTORY
AT THE CONFERENCE OF THE UNIVERSITY OF LATVIA:
DISCURSIVE REMARKS

Summary

On 3–4 March 2022, the Institute of Latvian History of the University of Latvia (ILH UL) organised a conference “Society in the Territory of Latvia: Contacts and Processes in History”. The present conference review briefly analyses the conference presentations that were dedicated to the study of topical issues in history. The review also offers a critical perspective on the ambiguous state of historical science in Latvia.

On the whole, the conference is to be regarded as a high-quality contribution to the discipline made by researchers from IHL and a few scholars invited from outside the Institute. However, the diversity of the addressed topics and problems did not permit the conference to tackle more or less specific issues, instead only providing an insight into the themes that the researchers work on. From the thematic perspective, the presentations delivered at the conference can be divided into two groups. First, presentations dedicated to the research of the Modern Period of history with a focus on the processes that transpired in the territory of present-day Latvia in the 18th–19th centuries. Second, presentations dealing with the mid-20th century and later developments. The chronological and thematic research lacunae could be attributed to problems that have been haunting the historical discipline and its research institutions for years.

The conference participants reported both on economic and cultural contacts and influences, as well as on the conditions of various social layers in

Latvia, based on normative and ethnographic historical sources, as well as on the analysis of specific historical sources. Problems of the 20th century history were addressed based on local press, documents produced by Soviet law enforcement bodies, criminal case files, and video materials.

The conference strikes as a peculiar account by the ULH staff rather than a discursive discussion or effort to address specific topical research problems.

© 2022 Kaspars Zellis.

Latvijas Universitāte

Raksts publicēts brīvpieejā

saskaņā ar Creative Commons

Attiecinājuma-Nekomerciāls 4.0 Starptautisko
licenci (CC BY-NC 4.0)

This is an open access article licensed

under the Creative Commons Attribution 4.0

International License (CC BY-NC 4.0)

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).